

Expansion utan export

En ny nationalbudget¹ har fallit i allmänhetens ivrigt uppsträckta händer. Den kaka vi har att dela kommer enligt prognosen för 1958 (se tab.) att växa med två procent. Även 1958 blir således ett år av expansion, om budgetens författare får rätt. Och dessa herrar kan få rätt, på ett ungefär, bl.a. om den nu pågående internationella konjunkturförsvagningen inte fördjupas på ett allvarligt sätt.

Ett år av expansion, det är riktigt. Men en expansion som ligger under genomsnittet för efterkrigstiden — en tillväxttakt som inte räcker till för att ge oss den utlovade standardfördblubblingen på drygt 20 år. Även i fjol var tillväxttakten långsammare än genomsnittet för efterkrigstiden. Den svenska ekonomin är således inne i en period med avmattad expansion. Det går fortfarande mot stjärnorna, men vi kommer att behöva fler år för att nå fram.

Två poster i tabellen bör studeras med speciell intensitet. Plus minus noll står det för exporten och likadant för importen. Sällan såg man nollor av så stor betydelse. Innebörderna är ju att utrikeshandeln inte väntas expandera. Och exporten, det är ju i hög grad den vi lever av. Det var med en viss tillspetsning utländsk efterfrågan på våra exportvaror som drev fram den svenska industrialiseringen och välståndstegringen. Vad händer om exporten slutar expandera?

Det finns, för det första, ingen anledning anta att exporten kommer att helt stagnera på längre sikt. Exporten steg kraftigt i fjol och stagnationen under 1958 blir sannolikt lika temporär som avmattningen på världsmarknaden. Vi har eftertraktade ting att sälja och vi kommer att åtnjuta en efterfrågan som är dimensionerad därefter, när den ekonomiska aktiviteten ute i världen stiger igen. Tabellens siffror motiverar således bara konstaterandet att nationalbudgetens författare profeterar om en typ av samhällsekonomisk expansion för 1958, som skiljer sig från det gängse mönstret.

Men den förutspådda exportstagnationen under 1958 aktualiserar, för det andra, ett problem som har stor betydelse på längre sikt: den svenska exportvolymen steg före första världskriget i ungefär samma takt som världshandeln och under mellankrigstiden i snabba takt. Men sedan trettioalets slut har den svenska exporten stigit i långsammare takt än världshandeln, och också långsammare än den totala inhemska produktionen. Frågan är hur länge och i vilken takt expansio-

Kommer det att gå som nationalbudgeten spår?
(Ill.: Helga Henschen)

¹ Nationalbudgeten, publicerad i början av varje år, är en översikt över det ekonomiska läget i hela ekonomin, som utmynnar i en prognos över utvecklingen av försörjningsbalansens tillgångs- och användningssidor under året (se tab.). Nationalbudgeten publiceras i en bilaga till statsverkspropositionen, dvs. »Nådiga luntan». Statsverkspropositionen är regeringens förslag till statsbudget, dvs. statens inkomster och utgifter under närmast följande budgetår. I denna artikel behandlas endast nationalbudgeten. Den nu publicerade nationalbudgeten är preliminär; under vårens lopp återkommer nationalbudgeten i mer definitiv form, »den reviderade nationalbudgeten».

nen i den svenska nationalinkomsten kan fortsätta, om den inte bärs upp av en snabbt växande utförsel. Tydligt är i varje fall att ett läge som präglas av långsiktig relativ stagnation på exportsidan måste ställa stora krav på produktivitetens utvecklingen i bl.a. den växande offentliga sektorn. Ju större den offentliga sektorn blir, desto viktigare blir detta problem.

Det var en parentes, åter till nationalbudgetens försörjningsbalans. Tabellen innehåller ytterligare ett par siffror som är exempel på stora skillnader jämfört med 1957. Om man skall tro nationalbudgetens författare kommer således den privata sektorn (bl.a. företagens investeringar och allmänhetens konsumtion) att expandera ganska snabbt. De privata investeringarna, som 1957 bara steg med en procent i volym, väntas i år överraskande nog växa med fem procent — det är länge sedan de ökade så mycket — och den privata konsumtionsökningen väntas också bli större än i fjol. De offentliga investeringarna förutses däremot öka i hälften så snabb takt som 1957, och den offentliga konsumtionen väntas stiga i samma takt som i fjol.

Kommer det nu att gå som nationalbudgeten spår? Det kan tänkas. Men som vanligt bör det påpekas att nationalbudgeten om man så vill kan fattas som ett diskussionsunderlag. Riksdagsmän och andra intresserade har fått något att resonera utifrån. Det är bra att ha tillgång till en skrift som stimulerar en till att sätta intelligenta frågetecken i kanten; av det följer den önska-de debatten om utvecklingsproblemen.

Den som blivit på gott humör av den utlovade ökningen i den privata konsumtionen, bör emellertid påminna sig att försvarsfrågan ännu inte är löst. Bl.a. av den anledningen är nationalbudgetens förutsägelser preliminära. Försvaret lär bli dyrt och Sträng har som bekant antytt att nya skatter är aktuella. Det är en sak som kan stuva om siffrorna i tabellen. En annan sak är en avgörande förändring — uppåt eller nedåt — i den internationella konjunkturen.

Preliminär nationalbudget för 1958 (försörjningsbalans) I 1957 års priser

	1957 prel. Miljoner kronor	Förändring 1957—58	
		Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>			
Produktion	56 400	+ 1 250	+ 2
Import av varor	12 600	± 0	± 0
Summa tillgång	69 000	+ 1 250	+ 2
<i>Användning</i>			
Privat inhemska bruttoinvestering	9 700	+ 500	+ 5
Statlig inhemska bruttoinvestering	4 200	+ 100	+ 2
Kommunal inhemska bruttoinvestering	3 200	+ 50	+ 1
Ökning av lager m.m.	650	- 350	-
Export av varor och nettot av tjänster	12 600	+ 50	± 0
Privat konsumtion	31 600	+ 700	+ 2
Statlig konsumtion	2 850	+ 50	+ 2
Kommunal konsumtion	4 200	+ 150	+ 4
Summa användning	69 000	+ 1 250	+ 2